

Ind

๐๒๑. ๓๓๔๔
๑/๖/๕๒

สาร FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER
กรมศิลปากร

ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ISSN 0857-572X

Just

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

“มีผู้กล่าวกันว่า ขณะนี้ได้มีผู้สนใจและหาซื้อโบราณวัตถุและศิลปวัตถุส่งออกไปต่างประเทศกันมาก ถ้าต่อไปภายหน้า เราจะต้องไปศึกษาหรือชมโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ของไทยเราเองในต่างประเทศ ก็คงจะเป็นเรื่องที่น่าเศร้าและน่าอับอายมาก เราจึงควรจะชวนช่วยกันหาทางรวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุของเรา แล้วจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สถานเก็บรักษาไว้ จะเป็นการดีที่สุด....” พระราชดำรัสตอนหนึ่งในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชทานในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

เมื่อปี ๒๔๙๙ กรมศิลปากรได้ดำเนินการขุดแต่งโบราณสถานในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้พบศิลปวัตถุจำนวนมากล้วนแต่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีมีการเก็บรักษาใดเหมาะสมจึงได้ร่วมกับจังหวัดพระนครศรีอยุธยาดำริที่จะสร้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติประจำจังหวัดขึ้น ได้เลือกสถานที่จำนวน ๓๗ ไร่ริมถนนโรจนะ ตำบลประตูลี้ ใกล้กับศาลากลางจังหวัดหลังเก่าเป็นที่สร้างอาคาร และในวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ฯพณฯ พลเอก ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เป็นผู้วางศิลาฤกษ์ แต่ไม่สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ เนื่องจากงบประมาณมีไม่เพียงพอ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งวัดราชบูรณะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้ค้นพบกรุที่บรรจุพระพิมพ์เป็นจำนวนมากในพระปรางค์องค์ใหญ่ รัฐบาลจึงขออนุมัติให้กรมศิลปากรมอบพระพิมพ์ให้แก่ประชาชน ผู้มีจิตศรัทธาบริจาคเงินเพื่อสมทบทุนในการสร้างพิพิธภัณฑ์สถานเป็นการสมนาคุณ ซึ่งได้รับเงินทั้งสิ้น ๓,๔๖๑,๙๒๔.๒๒ บาท (สามล้านสี่แสนหกหมื่นหนึ่งพันเก้าร้อยยี่สิบแปดบาทยี่สิบสองสตางค์) ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๐๒ กรมศิลปากรได้นำเงินมาก่อสร้างอาคารพิพิธภัณฑ์สถานหลังที่ ๑ เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์สองชั้น นอกจากนี้นยังได้สร้างรั้ว คุรุภัณฑ์ บ้านพักเจ้าหน้าที่ รวมถึงสถานีตำรวจวังโบราณ (ปัจจุบันเป็นสถานีตำรวจท่องเที่ยว) และสร้างสำเร็จเรียบร้อยเมื่อวันที่ ๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๓

ในวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๔ อาศัยมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ประกาศชื่อพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ว่า “พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา” เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นบรมราชานุสรณ์แด่สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) แห่งกรุงศรีอยุธยา ผู้ทรงสร้างวัดราชบูรณะ เมื่อปี พ.ศ. ๑๙๖๗

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเป็นองค์ประธานเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๔

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา ตั้งอยู่ที่ถนนโรจนะ ตำบลประตูลี้ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐ โทรศัพท์ (๐๓๕) ๒๔๑๕๘๗

สาร กรมศิลปากร

วารสารรายเดือน กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๒

ศิลปากร

- ☐ กรมศิลปากร บูรณะตึกแดง พบเดิมเป็นสีเหลืองทั้งอาคาร ๒
- ☐ กรมศิลปากร ตรวจพิสูจน์หินสลักจากเขมรอายุ ๔๐๐ กว่าปี ๓
- ☐ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ร่วมกับศิลปินกลุ่มไท-อีสาน จัดนิทรรศการศิลปะอีสานสัญจรครั้งที่ ๕ ๔
- ☐ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พร้อมเปิดสอนระดับปริญญาตรีปี ๒๕๔๒ ๔
- ☐ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดนำเพลงพื้นเมืองของอีสานมาจัดทำเป็นเทปคาสเซต ๕
- ☐ กรมศิลปากร ประเมินผลโครงการจัดตั้ง อสมศ. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๕
- ☐ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ เชิญชมการแสดงและบรรเลงดนตรี สำหรับประชาชน ประจำปีที่ ๔๖ ๖

กรมศิลปากร

- ☐ นิทรรศการภาพถ่ายชุด "ลมหายใจตะวันออก" ๗
- ☐ จารึกฐานพระพุทธรูปจากวัดเลยทอง ๕
- ☐ โลหะปราสาทวัดราชนัฏดาราม วรวิหาร ๑๓

กรมศิลปากร

- ☐ จาก...ชัตน้ำ-รดน้ำ ถึงหยาดน้ำสงฆ์และการตกแต่งงาน ๑๕

กรมศิลปากร

- ☐ วันสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย ประจำเดือนมีนาคม ๑๔
- ☐ เรื่องเล่าจากศิลปะภาพพุทธานุภาพ ๒๒

ที่ปรึกษา	มูลนิธิคามะ	กองบรรณาธิการ	ฝ่ายภาพและศิลปกรรม	จัดทำโดย
นายนิคม	มูลนิธิคามะ	นางจุฑาทิพย์ โคตรประทุม	นายสิงห์คม บรีสฤทธิ์	ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
นายภิรมย์	จีนะเจริญ	นางสาวศรีภัทรา ทอมชื่น	นายชาญณรงค์ คงโกคา	สำนักงานเลขานุการกรม
นางกนกพร	อรรคราภรณ์	นางสาวนรรัตน์ พรหมน้อย	นางสาววราณี แจ่มนาม	กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ
นายอารักษ์	สังข์ทกุล	นางสาววันเพ็ญ พรเลิศดี	นางสาวกรอุมา นุตะศรีรินทร์	กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
นายวิระ	โรจน์พจนรัตน์	นางสาวจุฑาทิพย์ หงษ์ทอง		โทร. ๒๒๔-๒๐๕๐
		นายลักษณ์ ภาณุรัตน์		๒๒๒-๓๕๔๕
บรรณาธิการอำนวยการ		นางสาวเสาวลักษณ์ แซ่ลิ	ฝ่ายจัดการ	โทรสาร ๒๒๒-๐๔๓๔
นายจุฬพล	สอนเสริม	นายชวลิต ประสันแพงศรี	นางเพียงใจ นุตะศรีรินทร์	
		นางสาวปาริชาติ คำจุ้ย	นายทวีศักดิ์ ห้ามไธสง	
ผู้ช่วยบรรณาธิการ		นางสาวณัฏฐากร พลัประสิทธิ์	นายบัณฑิต ศิริรัมย์	พิมพ์ที่
นางสาวอารีพร	อำนวยการเจริญ		นางสาวน่าน วัฒนชัย	โรงพิมพ์ดอกเบญจ
			นายภุชงค์ ทวีทิพย์	โทร. ๒๓๖-๑๑๖๕-๗๖๐

กรมศิลปากร บูรณะตึกแดง พบเดิมเป็นสีเหลืองทั้งอาคาร

อาคารถาวรวัตถุ (หอพระสมุดวชิราวุธ) หรือรู้จักกันในนาม “ตึกแดง” ที่ตั้งอยู่บริเวณตรงกันข้ามกับสนามหลวงนั้น ตอนนี้ จากการบูรณะของกรมศิลปากร พบว่าแท้ที่จริงแล้วเป็นตึกสีเหลือง ไม่ใช่ตึกแดง ดังชื่อที่เรียกกัน

กรมศิลปากร ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบการบูรณปฏิสังขรณ์ อาคารหอพระสมุดวชิราวุธ (ตึกแดง) ซึ่งเป็นอาคารที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ในระหว่างการบูรณปฏิสังขรณ์พบว่าสีเดิมของอาคารนี้ คือ สีเหลือง

จากการเปิดเผยของ นายธนชัย สุวรรณวัฒน์ ผอ. ส่วนสงวนรักษาโบราณสถานพบว่า ในระหว่างการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารนี้ ในขั้นตอนของการขุดทำความสะอาดเพื่อล้างสีเดิมออกก่อนที่จะทำการทาสีใหม่นั้น ช่างได้ขุดจนถึงสิรองพื้น ปรากฏว่าพบเป็นสีเหลืองทั้งภายในและภายนอกอาคาร ซึ่งสีเหลืองที่พบนี้เป็นสีที่ใช้ทามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ส่วนสีแดงที่เห็นในปัจจุบันนั้น นอ.อาวุธ เงินชู-

กลั่น ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านบูรณปฏิสังขรณ์ชี้แจงว่า เนื่องจากได้มีการซ่อมแซมมาหลายยุคหลายสมัย ทาสีทับมาตลอด โดยไม่ได้มีการขุดล้างสีจนถึงสีชั้นใน และสีที่ใช้ทาในยุคก่อนนั้น จะเป็นสีที่ไม่คงทน หลุดลอกได้ง่ายเพราะเป็นการผสมระหว่างสีฝุ่น กับน้ำปูน และสารส้ม โดยในขั้นตอนการผสมอาจจะไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สีเปลี่ยนแปลงไปจากสีเดิม ทำให้ไม่สามารถทราบสีที่แท้จริงได้ สำหรับการบูรณะในครั้งนี้ กรมศิลปากรจะยึดเอาสีชั้นใน ดังนั้น จึงได้ดำเนินการทาสีเหลืองแทนแล้ว โดยใช้สีพลาสติกที่ใกล้เคียงกับสีเดิมมากที่สุด และมีความคงทนมากกว่าอีกด้วย

สำหรับการบูรณปฏิสังขรณ์อาคารหอพระสมุดวชิราวุธในครั้งนี้ เพื่อจัดตั้งเป็นหอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวาระเสด็จประพาสยุโรปครบ ๑๐๐ ปี และเนื่องในปี ๒๕๔๒ นี้ เป็นมหามงคลสมัยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ ด้วย

□ □ □

จากเขมรอายุ ๘๐๐ กว่าปี

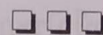
กรมศิลปากร พิสูจน์หินสลักจากเขมร ที่ถูก
ลักลอบนำเข้าทางชายแดนจังหวัดสระแก้ว จำนวน
๑๑๗ ชิ้น พบว่ามีอายุกว่า ๔๐๐ ปี อยู่ในช่วงพุทธ
ศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ศิลปะแบบบายน

นายกักดิษฐ์ พจนันท์ทวณิชย์ ผอ.พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรีเปิดเผยว่า เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๕๕๒ ได้รับแจ้งจากสถานีตำรวจทางหลวง กบินทร์บุรี จ.สระแก้ว ว่ามีผู้ต้องหา ๒ คน ลักลอบขนโบราณวัตถุเข้ามาจากเขมร โดยใช้รถบรรทุกเป็นพาหนะ และรับสารภาพว่า ได้รับการว่าจ้างให้ไปรับวัตถุโบราณเหล่านี้มาจากชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านอำเภอตาพระยา ไปส่งที่กรุงเทพฯ ในขณะนี้โบราณวัตถุทั้งหมด ได้นำมาเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี เพื่อให้คณะกรรมการตรวจพิสูจน์โบราณวัตถุ และโบราณสถาน จากกรมศิลปากร ดำเนินการตรวจสอบและประเมินราคา เพื่อตำรวจจะได้ทำสำนวนส่งฟ้องศาลต่อไป และเมื่อคดีสิ้นสุด

ถ้าทางประเทศกัมพูชามีหลักฐานมายืนยันติดต่อขอ
คืน ก็จะทำเนิการส่งคืนต่อไป

สำหรับโบราณวัตถุจากเขมร ๑๑๗ ชิ้นนี้ จากการตรวจพิสูจน์ของคณะกรรมการฯ ปรากฏว่า มีอายุประมาณ ๕๐๐-๙๐๐ ปีมาแล้ว อยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ศิลปะแบบบายน เป็นภาพแกะสลักจากหินทราย เมื่อนำมาเรียงต่อกันจะได้จำนวน ๒ ภาพด้วยกัน ภาพแรกมีขนาด กว้าง ๓.๗๐ เมตร สูง ๓.๓๕ เมตร เป็นภาพที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาหายาน คือ รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรลีลากร ภาพที่สอง เป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรหกร มีลักษณะพิเศษคือ มีรัศมีโดยรอบพระเศียร เป็นรูปพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่โดยรอบเรียงกันตามริ้วของรัศมี แต่มีขนาดเล็กกว่าภาพแรก คือ กว้าง ๑.๙๐ เมตร สูง ๒.๓๐ เมตร ซึ่งหินสลักเหล่านี้ ถูกลักลอบมาจากปราสาทบันทายฉมาของเขมร ใกล้กับชายแดนไทย สันนิษฐานว่า เป็นผนังระเบียงของปราสาท เพราะโดยปกติปราสาททั่วไปของเขมร จะมีการสลักภาพเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน แต่ที่ปราสาทบันทายฉมานี้ จากการตรวจสอบกับเอกสารเก่าๆ จะพบว่า มีเพียงที่แกะสลักเรื่องราวเป็นภาพในพุทธศาสนา

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ร่วมกับศิลปินกลุ่มไท-อีสาน จัดนิทรรศการศิลปะอีสานสัญจรครั้งที่ ๕

เพื่อเผยแพร่ผลงานของกลุ่มศิลปินไท-อีสาน และอนุรักษ์ศิลปกรรมของชาติ รวมถึงเป็นการให้บริการทางการศึกษาแก่สาธารณชนอย่างใกล้ชิด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด ได้จัดนิทรรศการทางวิชาการ ศิลปะอีสานสัญจร ครั้งที่ ๕ ระหว่างวันที่ ๖-๓๑ มีนาคม ๒๕๔๒ ณ ห้องจัดแสดงนิทรรศการพิเศษ ชั้น ๓ อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด

นิทรรศการครั้งนี้ เป็นการแสดงผลงานของศิลปินที่รักการแสดงออกในทางศิลปะและศิลปินกลุ่ม

ไท-อีสาน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันของครู อาจารย์ ที่สอนศิลปะในมหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏและโรงเรียนต่างๆ ร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานออกมา นอกจากนี้ ยังมีผลงานของ นายธีระวัฒน์ คณะมะ ซึ่งเป็นหนึ่งในศิลปินวาดภาพพระมหาชนก มาแสดงในครั้งนี้ด้วย

ผู้สนใจเข้าชมนิทรรศการดังกล่าว สอบถามรายละเอียดได้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติร้อยเอ็ด หรือโทร (๐๔๓) ๕๑๔-๔๕๖

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พร้อมเปิดสอนระดับปริญญาตรีปี ๒๕๔๒

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร ยก ระดับการศึกษาเปิดสอนระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา ๒๕๔๒ เพื่ออนุรักษ์ พัฒนา ศิลปวัฒนธรรม ด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และศิลปกรรม ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นายภิรมย์ จินะเจริญ รองอธิบดีกรมศิลปากร ในฐานะรักษาราชการแทนอธิการสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เปิดเผยว่า ชื่อของ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ นี้ เป็นนามที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งสถาบันฯ พร้อมเปิดดำเนินการสอนในปีการศึกษา ๒๕๔๒ อย่างแน่นอน ในระดับปริญญาตรีหลักสูตรต่อเนื่อง ๒ ปี สาขาศึกษาศาสตร์ และศิลปบัณฑิต เพื่อมุ่งผลิตบัณฑิต ทำหน้าที่ค้นคว้า วิจัย อนุรักษ์ พัฒนา สืบสาน สืบทอด ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และศิลปกรรม ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ตามภาระหน้าที่หลักของกรมศิลปากร

นายภิรมย์ กล่าวถึง หลักสูตรที่จะเปิดสอนว่า สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ประกอบด้วย ๓ คณะ ได้แก่ คณะศิลปวิจิตร คณะศิลปนาฏดุริยางค์ และคณะ-

ศิลปศึกษา โดยทั้ง ๓ คณะ แบ่งออกเป็น ๗ ภาควิชา ๑๗ สาขาวิชา สำหรับอาคารสถานที่ที่จะใช้ดำเนินการในการเรียนการสอนนั้น ช่วงแรกจำเป็นต้องใช้สถานที่ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพฯ เป็นการชั่วคราวไปก่อน ขณะเดียวกันกรมศิลปากรได้มีโครงการจัดสรรสถานที่เพื่อใช้เป็นสถานศึกษาที่ถาวรต่อไป อย่างไรก็ตามในอนาคตอันใกล้หากสถาบันฯ มีความพร้อมมากขึ้นก็จะขยายคณะวิชาเพิ่มขึ้นอีก

นอกจากนี้ นายภิรมย์ ยังได้กล่าวต่อไปถึงคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้สมัครว่า ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง หรือหลักสูตรประกาศนียบัตรศิลปศึกษาชั้นสูง หรือหลักสูตรศิลปกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง และคาดว่าจะปีแรกที่เปิดสอนจะสามารถรับนักศึกษาได้ประมาณ ๓๒๐ คน สำหรับผู้สนใจติดต่อสอบถามรายละเอียด ได้ที่สำนักงานอธิการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ณ บริเวณวิทยาลัยนาฏศิลป์ ถนนราชินี กทม. หมายเลขโทรศัพท์ ๒๒๔-๔๗๐๔, ๒๒๔-๑๓๕๙ ในวันและเวลาราชการ

□ □ □

วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดนำเพลงพื้นเมือง ของอีสานมาจัดทำเป็นเทปคาสเซต

สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด ได้นำเพลงพื้นเมืองของอีสานมาจัดทำเป็นเทปคาสเซตชุด “การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านอีสานประกอบการแสดง” ซึ่งบรรเลงโดยผู้เชี่ยวชาญผู้ชำนาญการ และเครื่องดนตรีครบวง ระบบเสียงมาตรฐานผลิตขึ้นเพื่อใช้ประกอบการแสดงโดยเฉพาะ ใช้เป็นต้นแบบของการบรรเลงในลายเพลงต่างๆ มีจำหน่ายชุดละ ๒ ม้วน (ราคาม้วนละ ๖๐ บาท) ชุดละ ๑๒๐ บาท มีเพลงที่น่าสนใจดังนี้

ม้วน ๑

ม้วน ๒

๑. เพลงศรีอีสาน

๑. ฟ้อนร้อยเอ็ดเพชรงาม

๒. เพลงเอกลักษณ์ไทย ๒. กระโป
๓. ฟ้อนมโนราห์เล่นน้ำ ๓. ฟ้อนโกยมือ
๔. ฟ้อนดั่งครก-ดั่งสาก ๔. ฟ้อนไทภูเขา
๕. ฟ้อนดั่งทวย ๕. แห่ไข่มดแดง
๖. ฟ้อนบายศรีสู่ขวัญ ๖. ฟ้อนศรีโคตรบูรณ์
๗. ฟ้อนภูไท ๓. เฝ้า ๗. ฟ้อนหมวกกับแก้มลำเพลิน

สำหรับผู้สนใจติดต่อสอบถามหรือสั่งซื้อได้ที่
วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อ.กองพลสิบ ต.ในเมือง
อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด โทร. (๐๔๓) ๕๑๑๒๔๔

□ □ □

กรมศิลปากร ประเมินผลโครงการจัดตั้ง อส.มศ. ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ใเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรักความหวงแหนมรดกของชาติ และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาโบราณสถานในท้องถิ่นตัวเอง สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร ได้จัดตั้งอาสาสมัครท้องถิ่น ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม (อส.มศ.) ขึ้น ดังนี้ สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จึงได้จัดการประชุมการประเมินผลโครงการฯ เป็นครั้งที่ ๒ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อวันที่ ๑๙-๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ณ โรงแรมรอยัล ปริ๊นเซส จ.นครราชสีมา โดย นาย **ประโชติ สังขุกิจ**ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นประธานในพิธีเปิดและบรรยายพิเศษเรื่อง อส.มศ. กับการดูแลมรดกทางศิลปวัฒนธรรม

กรมศิลปากร ซึ่งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบมรดกทางศิลปวัฒนธรรมโดยตรง แม้จะดำเนินการคุ้มครอง

ป้องกันอย่างเต็มที่ แต่ก็ไม่อาจดูแลรักษาได้อย่างทั่วถึง ดังนั้น การร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชนในพื้นที่ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่างๆ อย่างได้ผล

การประชุมการประเมินผลโครงการฯ นี้ กรมศิลปากรจะจัดให้มีขึ้นในส่วนภูมิภาคอีก ๒ ครั้ง คือ ภาคใต้ (ที่ จ.ภูเก็ต) ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ที่ จ.พระนครศรีอยุธยา) จากนั้นจะทำผลการประเมินไปอบรมทบทวนกลุ่มอาสาสมัคร ๑๐ จังหวัด คือ ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรปราการ ชลบุรี ระยอง ตราด เพชรบูรณ์ หนองบัวลำภู สกลนคร ตรัง และระนองต่อไป

□ □ □

สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ เชิญชมการแสดงและบรรเลงดนตรี สำหรับประชาชน ประจำปีที่ ๔๖

การแสดงครั้งนี้มีเป็นประจำทุกวันเสาร์-อาทิตย์ไปจนถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๔๒ ซึ่งในเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๔๒ มีรายการแสดงที่น่าสนใจ ดังนี้

เสาร์ที่ ๖ ก.พ. ๒๕๔๒	-	การแสดงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ร้อยเอ็ด
อาทิตย์ที่ ๗ ก.พ. ๒๕๔๒	-	การแสดงโขนของกรมศิลปากร
เสาร์ที่ ๑๓ ก.พ. ๒๕๔๒	-	การแสดงของคณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
อาทิตย์ที่ ๑๔ ก.พ. ๒๕๔๒	-	การแสดงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กาฬสินธุ์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ จันทบุรี
เสาร์ที่ ๒๐ ก.พ. ๒๕๔๒	-	การแสดงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ สุพรรณบุรี
อาทิตย์ที่ ๒๑ ก.พ. ๒๕๔๒	-	วิพิธทัศนาของกรมศิลปากร
เสาร์ที่ ๒๗ ก.พ. ๒๕๔๒	-	การบรรเลงดนตรีสากลของกรมศิลปากร
อาทิตย์ที่ ๒๘ ก.พ. ๒๕๔๒	-	รายการศรีสุนาฏกรรม ของกรมศิลปากร
เสาร์ที่ ๖ มี.ค. ๒๕๔๒	-	การแสดงของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ละครนอก
เรื่อง คาวี ตอน คันทมาลีหึง และการแสดงเบ็ดเตล็ด
อาทิตย์ที่ ๗ มี.ค. ๒๕๔๒	-	การแสดงโขนของกรมศิลปากร
เสาร์ที่ ๑๓ มี.ค. ๒๕๔๒	-	รายการวิพิธทัศนา ของกรมศิลปากร
อาทิตย์ที่ ๑๔ มี.ค. ๒๕๔๒	-	การบรรเลงเครื่องสายปี่พาทย์ชวา และการแสดงนาฏศิลป์ของ
คณะบางขุนพรหมใต้ ในความควบคุมของครูเบญจรงค์ ธนะโกเศศ
เสาร์ที่ ๒๐ มี.ค. ๒๕๔๒	-	การแสดงละครชาตรี
อาทิตย์ที่ ๒๑ มี.ค. ๒๕๔๒	-	การแสดงนาฏศิลป์ของโรงเรียนนาฏศิลป์สัมพันธ์
เสาร์ที่ ๒๗ มี.ค. ๒๕๔๒	-	การบรรเลงดนตรีสากลของกรมศิลปากร
อาทิตย์ที่ ๒๘ มี.ค. ๒๕๔๒	-	รายการศรีสุนาฏกรรมของกรมศิลปากร

ทุกรายการจัดแสดงภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร โดยเริ่มเวลา ๑๗.๐๐ น. เสียค่าเข้าชมท่านละ ๒๐ บาท สอบถามรายละเอียดได้ที่สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ โทร. ๒๒๑-๖๕๓๓

นิตรรศการภาพถ่ายชุด “ลมหายใจตะวันออก”

วระ โธณพจนรัตน
เลขาณการกรมศิลปากร

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม
ราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานใน
พิธีเปิดนิทรรศการภาพถ่ายชุด “ลมหายใจตะวันออก”
เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ณ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ หอศิลป์ ถนนเจ้าฟ้า ซึ่งงานภาพถ่ายชุดนี้
เป็นผลงานของ **มร.อิโรชิ คูโบตะ** ช่างภาพชื่อดังชาว
ญี่ปุ่น

อีกครั้งหนึ่งที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ กรมศิลปากรร่วมกับ โมบิลออยล์ไทยแลนด์

และบริษัท เคมเลอร์โครสเลอร์เข้าอีสต์เอเซีย (กรุงเทพ) จำกัด

นิทรรศการภาพถ่ายชุด “ลมหายใจตะวันออก” คือการแสดงผลงานภาพถ่ายชั้นเอกจำนวนมากกว่า ๑๕๐ ภาพ สร้างสรรค์โดย **มร.อิริชิ คูโบตะ** ช่างภาพฝีมือเอก ผลงานที่นำออกแสดง ประกอบด้วย ภาพถ่ายสีสดใสนิทรรศการตาที่จำลองเรื่องราวอันตื่นตาตื่นใจ พร้อมด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

ออก นิทรรศการดังกล่าวได้จัดแสดงมาแล้วใน
ประเทศจีน และจัดแสดงในกรุงเทพมหานคร ณ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หอศิลป์ กรมศิลปากร
ระหว่างวันที่ ๑๐-๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ จากนั้นจะมี
การเปิดการแสดงในกรุงกัวลาลัมเปอร์ กรุงโตเกียว
และเมืองสำคัญอื่นๆ ในภูมิภาคแห่งนี้อย่างต่อเนื่อง

หลายปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมาก เริ่มจากประเทศญี่ปุ่น จีน ไต้หวัน ในทศวรรษ ๑๙๕๐ และ ๑๙๖๐ และต่อเนื่องมาในฮ่องกง เกาหลี ในระหว่างทศวรรษ ๑๙๗๐ และ ๑๙๘๐ จนถึงปัจจุบันได้แพร่ขยายไปสู่พื้นแผ่นดินใหญ่ของประเทศจีน เวียดนาม กัมพูชา ลาว ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ การดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมของประชาชนประเทศเหล่านี้ถูกปฏิวัติเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากด้วยกระแสอันเชี่ยวกรากของระบบบริโภคนิยมสินค้าอุตสาหกรรมและเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น **มร.อิโรชิคุโบตะ** ได้ใช้เวลาตลอด ๔ ปี ในดินแดนดังกล่าวเพื่อบันทึกภาพชีวิตของผู้คนและสถานที่ต่างๆ ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญนี้ สายตาอัน

แหลมคมและความเข้าใจอย่างลุ่มลึกในพื้นที่ต่างๆ
ของ **มร.อิโรชิ คูโบตะ** ได้ถูกถ่ายทอดออกมาใน
นิทรรศการภาพถ่ายและคำบรรยายภาพชุด **“ลมหายใจ
จืดวันออก”** นี้ ซึ่งให้ทั้งสาระและความบันเทิงแก่ผู้
ชมไปพร้อมๆ กัน

นิทรรศการชุดนี้มีความพิเศษและน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ภาพถ่ายที่นำออกแสดงเป็นผลงานชั้นเยี่ยม ซึ่งสร้างสรรค์โดย มร.อิโรชิ พร้อมด้วยกล้องคู่ใจในระหว่างการเดินทางไปในประเทศต่างๆ ในเอเชีย มร.อิโรชิ ได้สะท้อนเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของเอเชียได้อย่างลึกซึ้ง อีกทั้งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในแรงและพลังอันเข้มแข็งที่กำลังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภูมิภาคแห่งนี้ หลังจากชมภาพถ่ายเหล่านี้แล้ว ท่านคงจะกลับไปพร้อมด้วยความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความเป็นมาและขนบธรรมเนียมประเพณีของเอเชีย พร้อมทั้งมีความเชื่อมั่นว่าภูมิภาคแห่งนี้ยังคงมีความแข็งแกร่งและศักยภาพในการเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อการสร้างสรรค์ในโลกแห่งคริสต์ศักราช ๒๐๐๐

พระพุทธรูปองค์ที่ ๑

พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย บนฐานสูงม้วนโค้ง ตกแต่งด้วยลายเม็ดกลมเรียง พระพักตร์รูปไข่ พระเนตรเรียวยาว พระขนงโก่งเป็นสัน เชื่อมต่อแนวลงมาพระนาสิก พระโอษฐ์เฝ้มตรง ไรพระศกตรง เม็ดพระศกกลมเรียงห่างพระรัศมีทรงสูง มีปมบนแหลมยื่นออกสี่ด้าน พระกรณม้วนงอน แอออกด้านหน้า พระพาหาลาด พระวรกายเล็กเพรียว ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา สันฉาภินายาวเลยรัดประคด จีวรพาดผ่านข้อพระกรซ้ายบริเวณรอบพระศอต้นพระพาหาขวา พระกรขวาและซ้ายสันฉาภิน มีจุดไข่ปลาเรียงเช่นเดียวกับลายที่ชั้นฐาน

ขนาด : สูง ๒๔ ซม. หน้าตักกว้าง ๒๓ ซม.

มีจารึกอักษรธรรม ด้านหน้า ๓ บรรทัด ด้าน
หลัง ๔ บรรทัด ความว่า **พ่อออกขามีใจใสศรัทธา**
พร้อมกันลูกเมียได้สร้างรูปพระพุทธเจ้าในปีลังกา
ขอให้บุญมากๆ ก็ข้าเทอญ นิพพาน ปัจจโย โหตุ
สมเด็จขาดเป็นผู้ริณาให้แล.

พระพุทธรูปองค์ที่ ๒

พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย บนฐานสูง ๓ ชั้น ชั้นล่างเจาะช่อง ทูลลดหลั่นม้วนโค้งและเม็ดกลมเรียง พระพักตร์รูปไข่ พระหนุเหลี่ยม พระเนตรเชาะร่องตื้น พระขนงเชื่อมต่อกัน พระนาสิกสั้น พระโอษฐ์แย้มปลายชี้ขึ้น ไรพระศกหนา เม็ดพระศกกลม เคียรส่วนบนหักหายไป พระศอยาว พระวรกายเล็ก ครองจีวรห่มเฉียงเปิด พระอังสาขวา สังฆาฏิหนายาวจรดพระนาภี ชายจีวรพาดผ่านข้อพระกรซ้าย

ขนาด : สูง ๑๗ ซม. หน้าตักกว้าง ๘ ซม.

มีข้อความจารึกที่ฐานชั้นกลาง ด้วยอักษร
ธรรม ด้านหน้า ๑ บรรทัด ความว่า **จันทิมา สังกราช**
๗๑

พระพุทธรูปองค์ที่ ๓

พระพุทธรูปประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย บนฐานกระดานเกลี้ยง ๒ ชั้น พระพักตร์รูปไข่ พระเนตรเขาะเป็นร่องเรียวปลายชี้ขึ้น พระขนงโก่ง พระนาสิกเป็นสัน พระโอษฐ์เล็ก ขอบล่างหนา ขอบบนหยัก มีร่องแนวจากใต้พระนาสิกถึงขอบพระโอษฐ์ ไพรพระศกเป็นแนวเม็ดกลมเล็กเรียงแน่นหยักกลางพระนลาฏ เม็ดพระศกเล็กเรียงห่าง พระรัศมีแหลมสูง ครองจีวรห่มเฉียง เปิดพระอังสาขวา สังฆาฏิตัดตรงเหนือพระนาภี จีวรพาดผ่านพระกรซ้าย

ขนาด : สูง ๔๑.๕ ซม. หน้าตักกว้าง ๑๔.๕ ซม.

มีข้อความจารึกที่ส่วนล่างของชั้นฐาน ด้วยอักษรธรรม ด้านหน้า ๑ บรรทัด ด้านหลัง ๑ บรรทัด ความว่า **สังกราชได้ ๔๙๙ ตัว...ตีพิเศษให้แล**

สำหรับ สังกราช ๔๙๙ นั้น น่าจะตรงกับพุทธศักราช ๒๐๗๐ หรือปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑

พระพุทธรูปองค์ที่ ๔

พระพุทธรูปประทับยืนแสดงปางห้ามสมุทร นิ้วพระหัตถ์ยาวเสมอกัน พระพักตร์รูปไข่ พระเนตรเรียวยาวเขาะร่อง พระขนงโก่งเป็นสัน พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์กว้าง มีแนวต่อเชื่อมพระนาสิก ไพรพระศกหยักกลางพระนลาฏ เม็ดพระศกกลมเล็กเรียงห่าง พระรัศมีสูงเป็นกลีบบัวซ้อนชั้น พระกรรณโค้งออกทั้งด้านบนและด้านล่าง ครองจีวรห่มคลุม บั้นพระองค์เล็ก พระโสณิผาย รัดประคดต่ำ ประทับยืนบนฐานสูงทรงบัวคว่ำบัวหงายคั่นด้วยหน้ากระดานเกลี้ยง ปลายกลีบบัวซ้อนที่ชั้นบัวหงายตกแต่งอนเชิด ส่วนมุขฐานชั้นบัวคว่ำประดับกานบัว

ขนาด : สูง ๙๔ ซม.

มีจารึกอักษรธรรม ด้านหน้า ๔ บรรทัด ด้านข้าง ๑ บรรทัด ด้านหลัง ๔ บรรทัด ความว่า **สังกราช ๗๔ ตัวปีเต่าสี่เดือน ๔ ขึ้น ๖ ค่ำ วัน ๕ มื้ออับหม้าฤกษ์ ๓ ลูก ยามกองแสง ได้ริจนาพุทธรูปองค์นี้ภายในมีมหาสมเด็จสังฆราชาเจ้าวัดกลางเมืองทรายขาวเป็นประมุข แล สังฆเจ้าทั้งหลายพร้อมกันแล้ว แล** ภาย

โลหะปราสาทวัดราชนัสดาราม วรวิหาร

นิตยากร พลประสิทธิ์

งานสัปดาห์และประเพณีสมณ

ในสมัยพุทธกาล พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อว่าการสร้างถาวรวัตถุและเสนาสนะเป็นการสร้างบุญกุศลอย่างยิ่ง จึงนิยมนะนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยการสร้างวัดวาอารามตามศรัทธาและกำลังความสามารถ รวมทั้งการสร้าง **“โลหะปราสาท”** ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสำคัญประจำพุทธศาสนา

โลหะปราสาทโดยทั่วไป หมายถึง คฤหาสน์ที่มียอดเป็นโลหะ โลหะปราสาทที่วัดราชนัสดารามวรวิหาร ได้รับยกย่องว่าเป็นโลหะปราสาทแห่งที่ ๓ ของโลกที่ยังคงสมบูรณ์ที่สุด และเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในโลก โดยที่โลหะปราสาทแห่งแรกและแห่งที่สองในประเทศอินเดียและประเทศศรีลังกา ได้ถูกทำลายสูญสิ้นไปแล้ว

โลหะปราสาทวัดราชนัสดาราม วรวิหารนี้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น แทนการสร้างพระเจดีย์ดังพระอารามอื่นใน พ.ศ. ๒๓๔๙ ตามลักษณะของโลหะปราสาทที่ได้พรรณนาไว้ในหนังสือมทาวงศ์ พงศาวดารลังกา

ส่วนลักษณะสถาปัตยกรรมนั้นสร้างตามแบบศิลปกรรมไทย ฐานกว้างด้านละ ๒๓ วา เป็นอาคาร ๗ ชั้นลดหลั่นกัน อาคารชั้นล่าง ชั้นที่ ๓ และชั้นที่ ๕ จะเป็นคูหาและระเบียงรอบ ในชั้นที่ ๒, ๔ และ ๖ ทำเป็นคูหาจรดมุข มียอดเป็นบุษบก ชั้นละ ๑๒ ยอด และชั้นที่ ๗ เป็นยอดปราสาทจรดมุขสำหรับประดิษฐานพระบรมธาตุ รวมเป็น ๓๗ ยอด หมายถึง **“โพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ”** ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญที่นำไปสู่การหลุดพ้นแห่งนิพพาน

กาลเวลาได้ผ่านไป ๑๕๐ ปี โลหะปราสาทแห่งนี้ได้ชำรุดทรุดโทรมลงเป็นอย่างมาก จึงสมควรที่จะทำการหุ้มโลหะที่ยอดปราสาทและบูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อคงความงดงามของศาสนสถานไว้ต่อไป เพื่อเป็นประจักษ์พยานแห่งโลหะปราสาทที่สมบูรณ์ของงานด้านสถาปัตยกรรม อันเป็นพุทธศิลป์ไทยที่งามสง่าที่ยังเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในโลก นอกจากนี้ยังเป็นการร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี

การดำเนินการในการบูรณปฏิสังขรณ์ให้แล้วเสร็จภายในปี ๒๕๔๒ อันเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงเจริญพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ และเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับพระราชทานพระราชมัญญานามว่า **“พระมหาเจษฎาราชเจ้า”** ด้วยเหตุที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจทางด้านการพาณิชย์ ศาสนา และอื่นๆ ที่ทำประโยชน์ต่อประเทศชาติ รวมทั้งวัดราชนัสดาราม วรวิหาร มีอายุครบ ๑๕๐ ปี โดยได้จัดทำโครงการบูรณะไว้ ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ บูรณะส่วนยอดมณฑป ๑ ยอด

ระยะที่ ๒ บูรณะส่วนมณฑปกลาง ๑๒ ยอด

ระยะที่ ๓ บูรณะส่วนมณฑปล่าง ๒๔ ยอด

พร้อมทั้งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบให้สวยงาม ซึ่งจะใช้งบประมาณในการบูรณะทั้งสิ้นประมาณ ๑๐๖,๘๒๖,๖๕๓ บาท

สำหรับผู้ที่สนใจและผู้มีจิตศรัทธา จะร่วมบริจาคในโครงการบูรณปฏิสังขรณ์โลหะปราสาทวัดราชนัสดาราม วรวิหาร เชิญบริจาคได้ที่

● กองคลัง กรมศิลปากร ถ.หน้าพระธาตุ แขวงพระบรมมหาราชวัง พระนคร กทม. ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ ๒๒๑-๕๘๖๘, ๒๒๑-๗๘๑๒, ๒๒๑-๙๑๙๗-๙ โทรสาร ๒๒๑-๗๘๑๒

● กระทรวงพาณิชย์ ถ.สนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง พระนคร กทม. ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์ ๒๒๕-๘๓๕๙, ๒๒๒-๑๐๕๓ โทรสาร ๒๒๖-๓๓๑๙, ๒๒๔-๙๘๙๘, ๒๒๔-๒๑๖๐

● ธนาคารไทยพาณิชย์ ทุกสาขา ชื่อบัญชี **“โครงการบูรณปฏิสังขรณ์โลหะปราสาท”** หมายเลขบัญชี ๐๖๑-๒-๐๔๑๙๕-๕ สาขา พระบรมมหาราชวัง

จาก...ชัคน้ำ-รดน้ำ ถึงหยาดน้ำสังข์และการ์ดแต่งงาน

กวนกฤษ์ แก้วปลอกทุกย์

ฝ่ายบริการการศึกษา ๗พรกณทสทณแห้งยภค ทาณจนากยอก

ทานทั้งหลายคงเคยเห็นปฏิทินและบัตร
ส.ค.ส.ปีใหม่ เป็นภาพการประกอบพิธีแต่งงานตาม
แบบประเพณีไทย มีเจ้าบ่าวในภาพไว้ผมทรงหลัก
แจว ส่วนเจ้าสาวไว้ผมปิก หมอบพนมมือรอรับน้ำ
สังข์ ซึ่งลักษณะทรงผมของคนทั้งคู่ันบ่งบอกว่านา
จะเป็นคนในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหรือกรุง-
รัตนโกสินทร์ตอนต้น

ก็แล้ว คนสมัยเมื่อเกือบๆ สองร้อยปีมาแล้วนี้
ประกอบพิธีแต่งงานโดยการ “รดน้ำสังข์” จริงๆ หรือ
ในเสภาเรื่อง ขุนช้างขุนแผน ซึ่งเป็นวรรณ-
กรรมที่เขียนขึ้นเมื่อเกือบสองร้อยปีมาแล้ว เล่าถึงพิธี
แต่งงานของตัวละครในเรื่อง เห็นทำพิธี “ชัคน้ำ” ไม่
พบพิธี “รดน้ำ” แต่อย่างใด ตอนปลายแก้วแต่งงาน
กับนางพิมพิลาไล ดังนี้

ครั้นพระสุริยาเวลาบ้าย
ลงเรือพร้อมกันมิทันนาน
กับเพื่อนบ่าวก็ก้าวขึ้นบนหอ
เพื่อนสาวเข้าหอหอมล้อมกัน
นั่งลงตรงหน้าท่านสมภาร
ขุนช้างเห็นพิมกระหิ้มใจ
หยิบพานมาว่าจะกินหมาก
เคี้ยวเล่นไปไปได้แต่พลู
พระสงฆ์สวดมนต์รำกระหน่ำไป
นางมันแม่แปรกแทรกเข้ามา
นางมันรันหัวลงต่ำเปาะ
ขุนช้างจุดผ้าคว่ำจิ้มดือ
สวดมนต์จบพลันมิทันช้า
ฉันแล้วลาไปดั่งใจจง

พลายแก้วอย่างกรายมาจากบ้าน
รับมายังบ้านศรีประจัน
พระมารอสวดมนต์สำรวจมัน
ออกจากเรือนนั้นมาทันใด
แล้วท่านจึงส่งมงคลให้
ตะลึงไปตาเพ่งเขม็งดู
มันผิดปากส่งโพลไปรูหู
เพื่อนบ่าวเขารู้หัวเราะฮา
เอน้ำชัคน้ำสาดให้อยู่ฉานฉะ
ขุนช้างเข้าคร่ำเอาข้อมือ
พ้อเงาะวางฉันอย่าดันดื้อ
ไม่วางถุอ้ายถ้อยต้อยเขกลง
เอน้ำขามาประเคนให้พระสงฆ์
ลูกลงบันไดไปกุฎีฯ

หรือตอนพระไวยแต่งงานกับศรีมัลลาก็มีว่า

ครานั้นพระพิจิตรบุษบา
บอกเพื่อนสาวที่หาเอามาไว้
ให้อาบน้ำทาแป้งแต่งกาย
ศรีมัลลาคัดแบ่งเป็นนวลปราง
จัดแจงผู้ใหญ่ให้เดินหน้า
เอาหนามส้มเสียดผ้ามาคนละอัน

ตะวันบ้ายได้เวลาหาช้าไม่
ได้ลืบนคนถ้วนล้วนสำออง
นุ่งลายห่มแพรสีต่างๆ
นุ่งลายนอกอย่างห่มสีจันทร์
พวกเพื่อนสาวตามมาเป็นหลั่นหลั่น
สำหรับได้ป้องกันเจ้าหนุ่มกวน

หอมผ้ากลิ่นอบตลบหวาน
แต่ละหน้าหน้านาวลตงนางใน
พระสดำจับมวงคลุไใส่
พอมีองใหญ่หึ่งดั่งต้งชยันโต
พระสงฆ์เปิดตาลปัตร **ชดนำ** ไ
ท่านยายโผสาวทำน้ำเข้าตา
เอาหนามสั้มแทงท้องร้องอูยหน้า
ท่านยายสาออกมานั่งบงกั้นไว้
โอยพ้อซี้จะแตกไม่ทนได้
จนพระไวยศรีมาลามาชิดกัน
พวกผู้ใหญ่หนาวคราวจนคางสั้น
เต็มทีเท่านั้นเกิดเจ้าคุณฯ

ในแผ่นดินต้นกรุงรัตนโกสินทร์ หรืออาจจะถึงกรุงศรีอยุธยาเมื่อทำพิธีแต่งงานจะใช้วิธี “รดน้ำ” แต่ในกาลปัจจุบัน เราพบพิธี “รดน้ำ” หรือ “รดน้ำสังข์”

พระนพณ์ “สาส์นสมเด็จพระ” อันเป็นลายพระ-
หัตถ์โต้ตอบกันระหว่างสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยา
นริศรานุวัดติวงศ์ กับสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยาดำรงราช-
านุภาพนั้น ในลายพระหัตถ์ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๗๔ ความว่า

* องค์หญิงอรรพธ ที่สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงระบุถึงในลายพระหัตถ์นั้น คือพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรรพธ ประไพ พระธิดาพระองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระจักรพรรดิพงษ์ พระราชอนุชาขององค์ครองร่วมสมเด็จพระบรมราชชนนีกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕

ทานก็ไม่มีการรดน้ำ เป็นแต่ท้าวนางเจ้าแก่น้ำเจ้าสาว ไปส่งที่วังเท่านั้น ที่จำได้เป็นมันเป็นเหมาะ ว่าได้รด น้ำกรมหลวงราชบุรีนั้นก็แปลก ด้วยมีเหตุที่เกล้า กระหม่อมเป็นคนที่เข้าที่หลังรดด้วยพระเต้าหยกองค์ ที่มีลักษณะปากแคบดุจกระดิกแลไม่เห็นน้ำ เธอแบมือรับเอียงพระเต้าจนคว่ำ ไม่มีน้ำออกสักหยดเดียว แปลว่าน้ำหมดแล้ว กลายเป็นรดลม แล้วก็หัวเราะ กันกับเธอ..."

ในรัชสมัยของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงนี้ ได้มีการเสกสมรสพระราชโอรสชุดแรกที่เสด็จกลับจาก ทรงศึกษาวิชาในประเทศยุโรป ดังลายพระหัตถ์ ลงวันที่ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๔๓) พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น ๔ พระองค์เจ้าหญิงนภาพรประภา ทรงมีถวายพระนัดดา คือสมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตร-สุขุมพันธุ์ (ขณะนั้นยังทรงศึกษาอยู่ที่ยุโรป) ความตอนหนึ่งว่า

"เมื่อก่อนหน้านี้สักหน่อย น้ำได้ส่งหนังสือมา ทูลหม่อมพี่ ว่าเมื่อไหร่จะได้กลับมา เมียเขาคอยอยู่ ออกสำๆ ไป ในกรุงเทพมีอยู่สี่องค์เท่านั้นไม่พอแย่ง กัน (คือพระองค์เจ้ากิติยากรฯ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ พระองค์เจ้ารพีฯ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระองค์เจ้าประวิตร กรมหลวงปราจิณกิติบดี พระองค์เจ้าจิระฯ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช) ทูลหม่อมพี่จะบอกมาหรือไม่ทราบในหมู่นั้นไม่ทราบว่าอะไรกัน เต็มหูไปด้วยเรื่องหาเมียหาผัวกันออกกลุ่มไปทั้งนั้น แต่เมียของทูลหม่อมพี่นั้น น้ำที่ย่อมองหาอย่างไม่พบ มันจะยังไม่เกิดหรืออย่างไร (ขณะนั้นหม่อมเจ้าประ-สงค์สม ไชยยันต์ บริพัตร พระชายาชันษา ๑๔ ปี) น้ำคิดถึงทูลหม่อมแลลูกของทูลหม่อมที่ไม่รู้ว่าจะเกิด กับใครนั้นเป็นอันมาก เดือนหน้าเจ้าพี่ของทูลหม่อม จะขึ้นวังกันทั้ง ๓ องค์ (คือ ๓ พระองค์หลังที่กล่าว พระนามข้างบน) น้ำกำลังอยากไปวังทูลหม่อม หมู่นี้ คิดถึงวังด้วยอ้ายป้าที่จะเป็นวังของทูลหม่อม (คือที่ดินก่อสร้างวังบางขุนพรหม) น้ำไปสวนดุสิตผ่านไป แทบทุกวัน เป็นต้องดูเสมอ ไม่ทราบว่าดูอะไร นึกอด หัวเราะไม่ได้ ตรงกับศัพท์ที่ใช้กันในวังเดี๋ยวนี้ว่า ดู ชากหรือดมชากเลยทีเดียว วันที่ ๓ เมษายน ปี ๑๑๙

รู้สึกว่าย่ำแย่เข้ามาแล้ว และนำขอให้พรในปีใหม่นี้ ด้วย"

"สี่องค์" ที่เสด็จพระองค์นภาพรฯ ทรงระบุถึง ลายพระหัตถ์นั้น พระองค์เจ้ารพีฯ ทรงเป็นพระองค์ แรกที่ได้ทรงเข้าพิธีเสกสมรสโดยการรดน้ำสังข์

นอกจากนี้ยังมีข้อสันนิษฐานว่าในประเทศไทยได้เริ่มมีการส่งบุตรเข้าร่วมในพิธีแต่งงานใน สมัยรัชกาลที่ ๔ ผู้ที่เป็นคนไทยคนแรกที่ใช้วิธีส่ง บุตรเชิญในพิธีแต่งงานก็คือพระบาทสมเด็จพระ-จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังความในพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๙ ถึงมิสเตอร์ทอ-มาสยอชนอกส์ว่า

"ข้าพเจ้าเสียใจที่ได้รับจดหมายฉบับหลังช้า ไป ภายหลังเรือที่ออกจึงเสียโอกาสที่จะตอบรับ แต่ จดหมายนั้นจะนับว่าไม่ต้องตอบก็ได้ ข้าพเจ้าไม่ได้ ทราบว่าเจ้าเมืองแห่งเสตรดส์จะเขียนจดหมายมาถึง โดยเรือ "เจ้าพระยา" หรือเรือ "ยงยศโยชฌิยา" เทียวนี้ ข้าพเจ้าจึงได้ส่งการดีเชิญการเสกสมรสเจ้า หลานชายกับเจ้าหลานหญิงของข้าพเจ้าไปให้คู่ สำหรับหนึ่งเช่นเดียวกับที่ได้ส่งมายังท่านก่อนแล้ว"

และ

"อนึ่งข้าพเจ้าได้ส่งการดีเชิญในงานเสกสมรส* มาพร้อมกับจดหมายฉบับนี้สำหรับหนึ่งให้พลเรือโท ยอช กิง ผู้คุ้นเคยกับตัวข้าพเจ้าและลูกชายใหญ่ของ ข้าพเจ้า ซึ่งเป็นบิดาของเจ้าบ่าวและลุงของเจ้าสาว ข้าพเจ้าขอให้ท่านช่วยจัดส่งไป

ส.พ.ป.ม. มงกุฎ ป.ร.ส.

เป็นวันที่ ๕๔๔๐ ในรัชกาล"

จากวรรณกรรมเรื่องชื่อ "ขุนช้างขุนแผน" จากพระราชหัตถเลขาและจากพระนิพนธ์ข้างต้นเป็น หลักฐานที่ชัดเจนแห่งวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของ พิธีสุมพรอันแสนหวานที่ย้อนยุคผ่านมามากหลายร้อยปี แล้วจะมีไหมหนอ ที่คู่บ่าวสาวของวันนี้คิด ร่วมย้อนรอยเข้าสู่พิธี "ซัดน้ำ" ให้ครื้นเครงตามแบบ อย่างของปู่ ย่า ตา ยาย ในวันโน้น

□ □ □

* หม่อมเจ้าหลานเธอที่เสกสมรสนั้น คือหม่อมเจ้าชายเดช ในพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส กับ หม่อมเจ้าหญิง แก้วกัลยา ในพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นวิศุณยนารณิภาร

วันสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย

ประจำเดือนมีนาคม

ฤทธิรงค์ กายธรา

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์

๗ มีนาคม

วันประดิษฐานพระพุทธรูปมหายานนิรัตนปฏิมากร ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

พระพุทธรูปมหายานนิรัตนปฏิมากร หรือพระแก้วมรกต เป็นพระพุทธรูปสำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของไทย สร้างด้วยแก้วมรกตมีค่าขนาดใหญ่ ประกอบด้วยพระพุทธรูปลักษณะงดงาม เนื่องจากเป็นพระพุทธรูปเก่าแก่ จึงไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่แน่ชัด นอกจากนี้มีเรื่องราวเป็นตำนานปรากฏในหนังสือรัตนพิมพวงศ์ ซึ่งเป็นภาษามคธว่า พระมหายานนิรัตนปฏิมากรพระองค์นี้เทวดาสร้างถวายพระอรหันต์นามว่า พระนาคเสนเถระ ด้วยอำนาจแห่งฤทธิ์อันสำเร็จด้วยอภิญญาของพระนาคเสนเถระ ได้อาราธนาอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุเข้าประดิษฐานอยู่ภายในถึง ๗ พระองค์ คือ ที่บริเวณพระโมฬี พระนลาฏ พระอุระ พระอังสาทั้งสองข้าง และพระขานทั้งสองข้าง โดยที่เนื้อแก้วปิดสนิทเป็นเนื้อเดียวดังเดิม ก่อนที่จะมาประดิษฐาน ณ ที่ปัจจุบันนี้ได้เสด็จไปประดิษฐานยังเมืองต่างๆ หลายแห่ง ได้แก่ เมืองปาตลีบุตร ลังกาทวีป กัมพูชา กรุงศรีอยุธยา ละโว้ กำแพงเพชร เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แล้วกลับมาประดิษฐานยังเชียงใหม่อีก เป็นเวลา ๔๔ ปี จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๐๙๔ พระเจ้าไชยเชษฐาได้อัญเชิญไปยังเมืองหลวงพระบาง ๑๒ ปี ถึง พ.ศ. ๒๑๐๗ จึงไปประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์อีกเป็นเวลานานถึง ๒๑๔ ปี

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๓๒๑ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กรุงธนบุรี โปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้นดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกยกทัพไปตีกรุงศรีสัตนาคนหุต ได้เมืองเวียงจันทน์ จึงอัญเชิญมายังกรุงธนบุรี ประดิษฐานบริเวณหอไถลพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม พระราชทานเงิน ๑๐๐ ชั่ง สำหรับซื้อทองคำทำเครื่องประดับถวาย และมีพระราชดำริที่จะสร้างหอพระแก้วขนาดใหญ่ หากแต่ทรงมีพระราชภารกิจสงครามตลอดรัชกาล

พ.ศ. ๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โปรดฯ ให้สร้างพระอารามหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปมหายานนิรัตนปฏิมากร แห่ข้ามฟากมาประดิษฐานยังพระอุโบสถ เมื่อวันจันทร์เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ ปีมะโรง ตรงกับวันที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๒๗ ทรงสร้างเครื่องทรงด้วยทองคำประดับเนาวรัตน์ถวายเป็นพุทธบูชา ๒ ชุด คือ เครื่องทรงฤดูร้อน และเครื่องทรงฤดูฝน (ภายหลังพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ โปรดฯ ให้สร้างเครื่องทรงฤดูหนาวเพิ่มอีก

๑ ชุด จึงเกิดพระราชพิธีการเปลี่ยนเครื่องทรง ๓ ถู นับแต่นั้นมา) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะประชุมทำสังฆกรรม สวดผูกพัทธสีมา และจัดพระราชพิธีสมโภชพระอารามพร้อมกับการสมโภชพระนคร พระราชทานนามพระอารามว่า วัดพระศรีรัตนศาสดารามทั้งพระราชทานนามพระนครใหม่ให้ต้องกับการซึ่งมีพระพุทธรูปทอมนามนิรัตนปฏิมากรเป็นศิริแห่งพระนครว่า “กรุงรัตนโกสินทร์อินทอโยธยา” อันมีความหมายว่า “เป็นที่เก็บรักษาไว้ขององค์พระพุทธรูปทอมนิรัตนปฏิมากร”

มีประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบมาว่า เมื่อมีการสมโภชพระนครคราวใด จะมีการสมโภชพระอารามวัดพระศรีรัตนศาสดารามด้วยทุกครั้ง และหากการพระราชพิธีใดที่เป็นสิริมงคล และสำคัญของบ้านเมืองก็จะจัดขึ้น ณ พระอุโบสถอันเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปทอมนิรัตนปฏิมากรทุกคราวไป อาทิเช่น

- พระราชพิธีศรีสังฆทาน การ ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา
 - พระราชพิธีในวันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมวงศ์
 - พระราชพิธีฉัตรมงคล
 - พระราชพิธีการเปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรูปทอมนิรัตนปฏิมากร ๓ ถู
 - พระราชพิธีบรมราชาภิเษก
 - พระราชพิธีตรุษสงกรานต์
- ฯลฯ

๒๖ มีนาคม

วันสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระปรีชาญาณหยั่งเห็นถึงคุณประโยชน์แห่งการศึกษาว่า การที่จะทำให้ชาติบ้านเมืองมีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศนั้น ต้องทำให้ราษฎรมีความรู้ทางหนังสืออย่างทั่วถึง เพราะวิชาหนังสือเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่ความเจริญทั้งของตนเอง และประเทศชาติ จึงทรงริเริ่มปฏิรูปการศึกษาขึ้นในประเทศเป็นครั้งแรก พร้อมทั้งพระราชทานโอกาสให้ประชาชนชาวไทยได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างเสมอภาคกันโดยไม่แบ่งเพศ ชั้น วรรณะ นับเป็นพระอัจฉริยภาพที่ทรงปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับกาลสมัย และสภาวะของสังคมกับทั้งเป็นการวางรากฐานการศึกษาของไทยให้เจริญก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้

เมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียนหลวงและโรงเรียนราษฎร์เพื่อขยายวงการศึกษาชั้นมูลฐานไปสู่ทวยราษฎร์แล้ว ในส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “สำนักฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน” ขึ้นในพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๒ เพื่ออบรมลูกขุนนางข้าราชการบริพารไว้เป็นมหาดเล็กรับใช้ในทางราชการ ต่อมาได้ขยายกิจการเปิดสอนและฝึกวิชาการปกครองเพื่อการบริหารงานของกระทรวงมหาดไทยด้วย จากนั้นโปรดเกล้าฯ ให้ยกสำนักฝึกวิชาการข้าราชการพลเรือนเป็น “โรงเรียนมหาดเล็ก” ในปี พ.ศ. ๒๔๔๕

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กแห่งนี้เป็น “โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ พร้อมทั้งพระราชทานเงินส่วนที่เหลือจากการสร้างพระบรมรูปทรงม้า รวมยอดทั้งสิ้น ๙๔๒,๖๗๒.๔๗ บาท ให้ก่อสร้างและขยายโรงเรียนแห่งนี้ใหม่โดยพระราชทานที่ดินผืนใหญ่ของพระคลังข้างที่ ตำบลปทุมวัน มีเนื้อที่ ๑,๓๐๙ ไร่ ๖๖ เป็นอาณาเขตของโรงเรียนพร้อมกับทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ที่สถาปนาโรงเรียนเป็นต้นมา กิจกรรมของโรงเรียนก็ได้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นภายใต้การดูแลของ “สภาจัดการ” ซึ่งมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเป็นสภานายกและมีผู้บัญชาการโรงเรียนคนแรกคือ พระยาศรีวรราช

วันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๔ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินทรงวางศิลาฤกษ์ตึกบัญชาการของโรงเรียน ซึ่งปัจจุบันคือตึกอักษรศาสตร์ ๑

ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า โรงเรียนข้าราชการพลเรือนฯ สามารถผลิตบุคลากรออกไปรับราชการเป็นจำนวนมาก สมควรที่จะขยายการศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูงได้เข้าศึกษาเล่าเรียนโดยทั่วถึงกัน

ครั้นถึงวันที่ ๒๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๙ จึงมีพระบรมราชโองการประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทย ได้พระราชทานนามว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” เพื่อเฉลิมพระเกียรติแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถ พร้อมทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำตราประจำพระองค์ รัชกาลที่ ๕ คือ ตราพระเกี้ยวเป็นตราประจำมหาวิทยาลัยด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก่อตั้งขึ้นด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประกอบด้วยแรงศรัทธาของทวยราษฎร์ ถวายเงินพระบรมราชานุสรณ์แด่องค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ดำรงความเป็นสถาบันการศึกษาอันเป็นหลักของประเทศ และผลิตบุคลากรมาพัฒนาประเทศชาติ นับเนื่องถึง ๔๐ ปีเศษแล้ว สมดังพระราชปณิธานแห่งองค์พระผู้ทรงสถาปนาทุกประการ

๒๗ มีนาคม

วันสถาปนากรมศิลปากร

กรมศิลปากรก่อตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จากการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โอนกิจการกรมช่างมหาดเล็ก จากกระทรวงโยธาธิการ และกรมพิพิธภัณฑสถาน จากกระทรวงธรรมการ มารวมก่อตั้งเป็นกรมศิลปากร อยู่ในสังกัดของกระทรวงวัง และมีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ทรงเป็นผู้บัญชาการ

ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ภาวะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ มีผลให้ต้องทรงปรับยุบหน่วยราชการเพื่อตัดทอนงบ

เรื่องเล่าจากศิลปะภาพพู่กันจีน

เรื่องและภาพโดย

มุขจิ๊บ เจษฎาพรพันธ์

พลังงานทางศิลปะนั้น ไม่ว่าจะเป็นของชนชาติใด ก็ล้วนมีความงดงามและมีเสน่ห์อยู่ในตัวเอง ด้วยรูปแบบ สีสันและความหมายที่แฝงนัยอยู่ในตัวภาพ ทำให้ภาพวาดพู่กันแบบจีน กลายเป็นงานศิลปะที่มีผู้สนใจเรียนรู้กันมากมาย ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงในวงของหมู่ชาวไทยเชื้อสายจีนเท่านั้น สารกรมศิลปากร ในฉบับนี้ จึงมีเรื่องราวที่น่าสนใจของ “มังกร” หนึ่งในสิ่งลึกลับมงคลที่มักมีปรากฏอยู่ในภาพวาดพู่กันจีน

โดยคุณมุยจิง เจษฎาพรพันธ์ ศิลปินผู้วาดภาพที่มีผลงานมากมาย เป็นที่รู้จักในจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งได้แสดงนิทรรศการภาพวาดพุทธาน์จีน ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด เป็นผู้เขียนเรื่องและภาพประกอบ

“ในประเทศจีนใครๆ ก็รู้จัก “มังกร” ผู้คนได้นำเอาท่าเหาะเหินของมันเป็นเครื่องตกแต่งชนิดต่างๆ ในวันตรุษวันสารท รูปมังกรก็จะมีโอกาสออกมาสนุกสนานกับชาวบ้าน แต่มังกรนี้เป็นสัตว์อะไรแน่ ยากที่ใครจะตอบได้ คนโบราณเขาบันทึกเกี่ยวกับมังกรไว้ต่างๆ นานาดังนี้ “มังกรเป็นพญาสัตว์ที่มีเกล็ด สามารถล่องหนหายตัวได้ แปลงกายให้เล็ก-ใหญ่ สั้น-ยาวได้ทั้งนั้น เมื่อถึงกลางฤดูใบไม้ผลิ มันจะเหาะขึ้นสวรรค์ เมื่อถึงกลางฤดูใบไม้ร่วงมันจะเหาะลงมาสู่บึงลึก” “เวลาฝนแล้ง เมื่อมีมังกรปีกมาปรากฏตัว ฝนก็จะตกหนัก”

ในหนังสือโบราณยังกล่าวไว้อีกว่า มังกรเป็น “เจ้าสวรรค์” เป็นพาหนะของเทพเจ้า พระเจ้าเหียนตี้และพระเจ้าเหยาตลอดทั้งเผ่าชนโบราณต่างๆ เช่น “เผ่าชนหูในภาคเหนือ” “เผ่าชนเยวในภาคใต้” “เผ่าชนซันเหมียว” เป็นต้น ล้วนแต่บูชามังกร หรือไม่ก็ถือว่าตนเองเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากมังกร

สรุปแล้ว ตามความเข้าใจของคนโบราณนั้น มังกรเป็นสัตว์เทพที่มีอิทธิฤทธิ์สามารถแปลงกายได้ บันดาลให้ฝนตกได้และช่วยในการรบพุ่งได้ เป็นสัตว์วิเศษของสวรรค์ ทั้งเป็นบรรพชนและเทพเจ้าผู้คุ้มครองที่เผ่าชนบุพกาลนับถือบูชา

มังกรเป็นภาพปฏิมาและสมรณะของสัตว์หลายๆ ชนิดรวมกัน มังกรถูกยกขึ้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไปแล้ว

แน่ละ มังกรมิใช่สร้างขึ้นมาอย่างเลื่อนลอยเกี่ยวกับรูปร่างเดิมของมัน ผู้คนพูดกันไปต่างๆ นานา บางคนเข้าใจว่ามังกรเป็นผลิตรวมของสัญลักษณ์ประจำเผ่าหลายๆ อย่าง บางคนเข้าใจว่ามังกรสืบมาจากจระเข้ ตู๊กแก ม้า หมู งู และเมฆ ในหนังสือโบราณกล่าวถึงลักษณะพิเศษของนิสัยมังกรไว้ไม่น้อยเช่นว่ามังกรชอบน้ำ จำศีลในฤดูหนาว ลอกคราบและฟักไข่ เป็นต้น มังกรมีรูปร่างลักษณะตัวยาวและมีเกล็ด เดิมที่มังกรไม่มีขารวมทั้งงเล็บและเขา แต่ตัวมีลายรูปขนมเปียกปูนคล้ายลายของงู ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่า รูปร่างเดิมของมังกรน่าจะเป็นงู เมื่อสัญลักษณ์ประจำเผ่ากลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ รูปลักษณะของงูก็เปลี่ยนแปลงไปมากมายจนกลายเป็นมังกรในภายหลัง ครั้นถึงสมัยราชวงศ์ซ่ง (ประมาณศตวรรษที่ ๑๑) ผู้คนได้สรุปภาพมังกรว่า เขาเหมือนเขากวาง หัวเหมือนหัวอูฐ ตาเหมือนตาข่าย คอเหมือนคองู ท้องเหมือนหอย...เกล็ดเหมือนเกล็ดปลา งเล็บเหมือนงเล็บอินทรี อุ้งเท้าเหมือนอุ้งเท้าเสือ หูเหมือนหูวัว ตั้งแต่นั้นมา รูปลักษณะของมังกรจึงได้กำหนดกันเป็นที่แน่นอนลงไป

เกี่ยวกับประเด็นที่ว่าสัญลักษณ์ “มังกร” ก่อเกิดขึ้นในยุคสมัยใด เรามองจากการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะและสมรรถภาพของมันก็พอจะเห็นเค้าเงื่อนได้บ้าง การบูชาสัญลักษณ์ประจำเผ่าเป็นผลผลิตของ

สังคมมาตารีปัตย์ (Matriarchal Society) หรือสังคมแม่เป็นใหญ่ แต่ว่าความหมายเกี่ยวกับบรรพชนของมังกร เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่เป็นบรรพบุรุษร่วมของเผ่า กลายเป็นบรรพบุรุษของวีรชนคนใดคนหนึ่ง เช่น พระเจ้าเหียนตี้ พระเจ้าเหยาตี้ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เล่ากันว่า ท่านเหล่านั้นเกิดเพราะแม่ได้ฝันเห็นและได้เดินตามรอยเท้ามังกรมา วีรบุรุษเหล่านี้เป็นประมุขของเผ่าชนในสังคมปิตาธิปัตย์ (Patriarchal Society) หรือสังคมพ่อเป็นใหญ่ ดังนั้นการปรากฏตัวขึ้นของมังกร จึงน่าจะอยู่ในช่วงระยะผ่านจากสมัยสังคมมาตารีปัตย์สู่สังคมปิตาธิปัตย์ ซึ่งตรงกับช่วงปลายของสมัยวัฒนธรรมหยางเสาและช่วงสมัยวัฒนธรรมหลงชาน เมื่อห้าพันกว่าปีมาแล้ว

ความหมายของสัญลักษณ์มังกรก็เปลี่ยนแปลงอยู่มิได้ขาด ก่อนอื่นก็คือ พัฒนาไปเป็นสิ่งสิริมงคล ครั้นถึงต้นรัชกาลพระเจ้าจักรพรรดิฮั่นเกาจู่หลิวปัง (๓๐๐ ปีก่อน ค.ศ.) ความหมายของบรรพชนมังกรก็ถูกทำให้รวมศูนย์เข้ามาและพัฒนาเป็นว่า **“พระเจ้าจักรพรรดิถือกำเนิดมาจากมังกร”** จากนั้นมังกรก็เริ่มเป็นตัวแทนของพระเจ้าจักรพรรดิโดยตรง ถือเป็นสิ่งประเสริฐในระดับเดียวกันกับพระเจ้าจักรพรรดิ ต่อมาในสมัยราชวงศ์หยวน หมิง และชิง ยังได้กำหนดระเบียบการนำ **“มังกร”** มาใช้อย่างเคร่งครัด เป็นต้นว่า ห้ามคนที่ไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ใช้เครื่องตกแต่งที่มีรูปมังกร ดังนั้นวังหลวงจึงเป็นสถานที่รวมศูนย์ของมังกรมากที่สุด เครื่องแต่งกายและเครื่องใช้ไม้สอยตลอดจนถึงสิ่งก่อสร้างเกือบจะมีมังกรประดับอยู่ทุกแห่ง ซึ่งได้แสดง

ออกให้เห็นอย่างเต็มที่ในความคิดที่ว่าพระเจ้าจักรพรรดิเป็น **“ไอรสแห่งสวรรค์”** แต่ในปริณิถนคติพื้นบ้านมังกรมิได้จำกัดอยู่แค่เป็นตัวแทนของพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้น การเชิดมังกรและการแข่งขันเรือมังกรเป็นการละเล่นที่สำคัญในวันเทศกาลอันสนุกสนานของมวลชนชาวบ้านมาแต่โบราณกาล ในสมัยราชวงศ์ฮั่นก็มีจดหมายเหตุบันทึกเกี่ยวกับการแห่มังกรขอฝนแล้ว ส่วนประเพณีแข่งเรือมังกรยังมีมานานกว่านั้น พญามังกรเริ่มเข้าสู่เวทีประวัติศาสตร์ระหว่างช่วงก่อนและหลังสมัยราชวงศ์ถัง มังกรเป็นเจ้าแห่งแม่น้ำ บึงและทะเลมีหน้าที่ควบคุมเมฆทำให้ฝนตกและช่วยให้เรือแล่นไปด้วยความปลอดภัย

ดูจากวิวัฒนาการของมังกรก็สามารถรู้ได้ว่าเมื่อ ๔,๐๐๐-๕,๐๐๐ ปีก่อน มังกรก็ได้ประกอบตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้นแล้ว มังกรได้พัฒนาพร้อมกันกับประชาชาติจีน ทั้งได้ผสมผสานเข้ากับประวัติศาสตร์ ความคิด ศาสนา เทพนิยาย ศิลปะวรรณคดี และขนบประเพณีของจีน ซึ่งมีความหมายมโนทัศน์ที่กว้างขวางและมีพลังผนึกอย่างเหนียวแน่น ทุกวันนี้ถึงแม้ส่วนที่เป็นความงามมลายได้สูญสลายไปนานแล้วแต่ในฐานะที่เป็นสิ่งสิริมงคลชั่ววันรันดร์ของประชาชาติ มังกรก็ยังเป็นที่รักชอบของผู้คนอยู่อย่างลึกซึ้ง กล่าวโดยสรุปได้ว่า ภาพปฏิมาอันสวยงามและยิ่งใหญ่กับจิตใจอันฮึกหาญของมังกร ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของประชาชาติจีนไปแล้ว”

□ □ □

บ้านฝ้าย...ปฐมบทก่อนเป็นผ้าทอพื้นงาม